

УДК 821.161.2

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ В ЧАРІВНИХ КАЗКАХ УКРАЇНИ ТА КОРЕЇ (НА МАТЕРІАЛІ КАЗОК ПРО ПОПЕЛЮШКУ)

Кіндзибала О. С.

Образ жінки – матері оспіваний в художній літературі, а також і в багатьох фольклорних жанрах. Не оминула його і народна казка. Проте починаючи працювати над даною темою ми зіткнулися з такою проблемою, що, на жаль, досі в Україні не було здійснено жодного наукового підходу до дослідження казкового епосу Кореї та України. Опрацювавши досить велику кількість матеріалів у бібліотеках України, а саме, наукових бібліотек імені Максимовича, Вернадського нам не вдалося відшукати матеріалів по даній темі. Перебуваючи в Республіці Корея ми виявили, що там теж не краща ситуація. Бо вивчення та дослідження фольклору там почалося лише приблизно 50 років тому. У нашій країні є просто переклади корейських казок, але це не можна вважати науковим дослідженням. Тому з упевненістю можна сказати, що дана робота є однією з перших наукових спроб підійти до вивчення фольклорного надбання, казок, двох країн. Теоретико-методологічною базою статті є наукові здобутки вітчизняних і зарубіжних учених-фольклористів про художню структуру народної казки, таких діячів як: М.Костомаров, І.Нечуй-Левницький, М.Драгомамов, І.Франко та ін. У процесі дослідження автор спиралася на досягнення зарубіжної науки - праці В.Гроппа, Джесса Лімана, Кіма Хун Мі, Хонг Куа, І Фун Хона та ін. Варто також зазначити, що дана проблема, яку буде розглядати автор має тісний зв'язок з науковими та практичними завданнями, адже надалі цей матеріал можна буде використовувати при написанні рефератів, для проведення лекцій та семінарських занять, а також стане корисним простому читачу для більш детального ознайомлення та глибшого розуміння казкового епосу двох країн.

Український казковий репертуар надзвичайно різноманітний, великою популярністю у народі користуються героїко – фантастичні, або як їх ще називають чарівні казки, вони приваблюють особливим, дивовижним світом, прагненням чогось піднесеного чи благородного. У порівняльному покажчику[1] міститься 225 сюжетних типів чарівних казок. У 50 із них головний герой – жінка. До того ж у багатьох інших сюжетних типах чарівних казок жіночі образи також присутні, хоча вони і не виконують головну роль. В українській героїко – фантастичній казці створено цілу галерею жіночих персонажів. Це насамперед привабливі мудрі порадиці і помічниці казкового героя, вони забезпечують його предметами з чудодійними властивостями : оном, гребінцем, щіткою, мотком чарівних ниток. За їх допомогою герой спішно долає перешкоди, перемагає супротивників, досягає поставленої мети. Дія більшості казок сягає в далекі часи матріархату, саме тому героїні

виступають не тільки чудовими красунями, але й безстрашними багатирями, дівчатами – воїнами, вони це втілення виняткової людської доброти, розважливості і доброзичливості.

У чарівних казках зустрічаємо ніжні і благородні образи терпеливих, скромних, несправедливо переслідуваних, але врешті решт, по заслугах винагороджених дівчат – попелюшка, сирота, пасербиця, ці героїні викликають глибоке співчуття. У п'яти сюжетних типах казок – “Мачуха і пасербиця”, “Попелюшка”, “Мати – рись”, “Дивна корова”, “Чарівне дзеркальце”, “Дві сестри”, “Конджу і Панджу”, “Бідна Чхуньян” – головною героїнею виступає сирота. Правда у корейських варіантах дівчина не сирота, а просто донька вдівця. Сюжетів про мачуху і пасербицю досі в Україні опубліковано 50 варіантів, щодо Кореї, то у фольклорі корейського народу ми відшукали 15 варіантів однієї і тої самої казки. На Україні записи сюжетів про мачуху та її пасербицю почали записувати з 50 –х років минулого століття. Вони друкувалися у збірниках Рудченка, Чубинського, Грінченка. Щодо корейських видань, то такі сюжетні лінії ми знайшли в збірниках казок “Верная Чхуньян”, “Фея з Алмазних гір”. У цих казках розповідається про вдівця, який маючи доньку одружується з вдовою, в якій теж є своя донька, з перших днів мачуха не любить пасербицю, переконує діда в тому, що його донька лінива і її треба віддати кудись з дому комусь на службу. Дід послухав бабу, і повів свою доньку в ліс. По дорозі вона виконує прохання яблуньки, криниці, і печі.

Натрапивши на лісову хатинку, наймається на службу, добросовісно впоравшись із завданням, отримує щедрю винагороду. Бабина ж дочка в усіх названих ситуаціях проявляє лінощі, грубість, неакуратність, нетактовність, самовпевненість, неслухняність, прагнення до наживи за що платиться своїм життям. І це навіть у читача чи слухача не викликає співчуття. Можна сказати, що казка, яка виникла в епоху занепаду матріархату і затвердження патріархального ладу, коли в суспільстві зміцніли відносини соціальної нерівності, не втратила своєї актуальності і в наш час. Кожен варіант, як український, так і корейський, містить у собі морально етичні ціннісні орієнтації, якими повинна володіти дівчина на виданні, а саме – працьовитість, доброта, привітність, кмітливість і працьовитість. Ось чому пасербиця за перебігом події винагороджена, а бабина донька, яка не володіла цими якостями гине. Наприклад, як в українській казці “Донька і пасербиця”.

У корейському ж варіанті, гине і зла мачуха, і її донька. Варто також згадати і варіант цього сюжету оповідачки Юрчак, який закінчується тим, що дідова донька щасливо вийшла заміж. Така ж кінцівка казок такого типу притаманна і корейським казкам, це, на думку автора, можна пояснити тим, що у корейців велике значення мав шлюб, і головне призначення дівчини та жінки у житті саме і полягало в тому, щоб одружитися, народити дітей – тому у корейських варіантах зустрічаємо такий фінал, в якому дівчина одружившись, живе довго і щасливо, народивши чоловікові стільки дітей, що їх навіть важко було полічити (“Троянда і лотос”, “Як Єнмі від мачухи врятувалася”).

Звернувшись до казок про Попелюшку, подивимось, які відмінності, що спільного, а що відмінного є між українськими та корейськими варіантами цих

сюжетів. Для порівняння візьмемо українську казку “Золотий черевичок” і корейську “Конджу і Панджу”.

Отже, головна героїня зачаровує своєю справністю і витримкою, терплячи постійно докори від мачухи, і вона не залишається непоміченою. Її, скривдженій, допомагають добрі сили, сама історія належить до тих казок де головним елементом є випробування, особливо дівчини. Всі випробування, як правило, мають місце одразу після зав’язки.

У казці є мачуха і її рідна донька та пасербниця. Усі випробування проходять дома, мачуха дає пасербниці завдання, які неможливо виконати, наприклад, пасучи бичка, дівчина повинна зім’яти, потіпати, спрясти, помотати, побілити круг прядива і принести додому полотно. І на допомогу дівчині приходить порада і подарунок покійної матері, цим подарунком було зернятко, з якого виросла верба. Ця верба і допомогла у тяжкій хвилині дівчині, яка приваблює нас своєю внутрішньою красою. Якщо звернутися до корейської казки, то ми помітимо першу відмінність – це те, що там діє більше головних героїв, а саме – попелюшка – Конджу, мачуха і її рідна донька, а також появляється ще один персонаж – це управитель провінції, де живе мачуха і її доньки. Тобто сюжет казки подовжений. Подібне у казках те, що мачуха також дає дівчині три майже не виконуваних завдання, перше з яких це, сполоти все поле дерев’яною сапкою. Варто звернути увагу на те, що мачуха відправляє дівчину сапати поле, що відрізняється від українського варіанту казки, бо українські дівчата у казках повинні щось випрясти, попрацювати у домі інших людей. Але в Кореї люди, особливо бідні селяни заробляли на життя переважно тим, що працювали з ранку до ночі на своїх шматочках землі. Тому не дивно, що першим завданням стало саме сапання поля. Коли Конджу приходить на поле, то її сапка одразу ж ламається. З біди дівчину виручає Чорна Корова, яку послало небо, куди дійшла слава про доброту та терпеливість дівчини. За допомогою магії поле було сполете, а ще дала Корова дівчину у подарунок корзину з фруктами. Цікаво, що в українських казках чарівні помічники тільки допомагають дівчині, то в корейській казці ще й дають їжу. Це також ще одна особливість казок із Кореї.

Здавна у цій країні селяни не мали що їсти, і тому дуже часто героїв казок їхні магичні помічники обдаровують їжею, до таких сюжетів ми ще звернемося пізніше. Однак дома зла мачуха відібрала фрукти у Конджу, не давши їй жодного. Потім друге випробування для сирітки – наповнити в кухні величезну діжку з водою, в дні якої є величезна дірка. І тут на допомогу пасербниці приходить жаба, і третє завдання отримала бідна дівчина, коли мачуха з своєю донькою йшла на свято у дім дядька Конджу, їй треба було перебрати три миски рису. Допомогли дівчині пташки, а фея – хресна подарувала дівчині чудове вбрання і наказала йти в будинок дядька. І от на святі в дівчину закохався управитель провінції, вони одружилися, і здавалося все буде добре. Та не могла заспокоїтися зла мачуха, її все було нестерпно думати, що не її донька вийшла заміж, тому вона обманом втопила в озері, що було у палаці Конджу, а замість неї підсунула управителю свою доньку. Тут корейці наче насміхаються над чоловіками, які ті деколи бувають сліпі, що не можуть побачити обману. Але Конджу не тоне в озері, вона стає спочатку лотосом, потім карпом, потім потрапляє на кухню управителя, де її рятує одна старенька жінка. Саме ця жінка і викриває обман, запросивши якоесь на вечерю

у свій дім управителя. Коли з'ясувалася правда, Конджу просила чоловіка помилувати мачуху і її доньку, але чоловік віддав їх на суд громади, яка засудила їх на смерть, і рано вранці їх прив'язали до хвостів коней і пустили коней на чотири сторони. А Конджу жила щасливо з своїм чоловіком і слава про них розійшлася далеко по всій країні. Головне, що ми можемо сказати, порівнявши ці дві казки це те, що сюжети подібні, хоча є в них деякі відмінності та не схожості, а ще обидві казки підтверджують таку мораль – добро завжди перемагає зло, працьовитість, правдивість і чесність завжди в пошані.

Також цікава одна деталь, чому саме тварини допомагають скривдженим та знедоленим дівчатам, та не тільки їм. От як в українській казці “Як цар засватав Марійку”, а в корейських “Фея з алмазних гір”, “Казка про скалу Чханню”. Серед звірів можуть бути корови, телички, пташки, жаби, черепахи. Це трошки дивно, адже герої нічого не роблять для цих своїх рятівників – не доглядають, не годують їх. Відповідь знаходимо у книзі В.Проппа “Історичні корені чарівної казки”. У згаданому дослідженні Пропп доводить, що згадані тварини указках це ніщо інше, як “тварини – предки, тварини, яких не можна їсти, тому вони і допомагають, бо є тотемними предками”[2:154]. Звірі допомагають скривдженим, винагороджуючи їх за доброту, чесність, слухняність, працьовитість і беззахисність.

Підсумовуючи варто сказати, що тема ще не вичерпана і над нею варто і далі працювати, щоб більш детально та глибше дослідити, провести аналогії між казками Кореї та України.

Література

1. Сравнительный указатель сюжетов. Восточнославянская сказка – Л., 1979.
2. Пропп В.И Исторические корни волшебной сказки.- Л., 1986.
3. Верная Чхунхян. Корейський класическіе повестиXVII- XIX веков .М., 1990г.
4. Народні казки Кореї .упор.Гае Хугн Ха, Університет Йонсе , 2003р., -С.259 (корейською мовою)
5. Гнатюк В. Передмова до збірки народних казок ”Баронський син в Америці”.Гнатюк В. Вибрані статті0 про народну творчість .- К., 1966.- с.204

Статья поступила в редакцию 20.03.2005